

קבלת שבת

שנה ארבע עשרה - עלון שבועי ■ מופץ ב-15,000 עותקים בארץ ובעולם

פרשת שופטים

שמעון: ספר 'משנה תורה' (ספר דברים) עלה ונשתטח לפני הקב"ה. אמר לפניו: רבש"ע, עקרני שלמה ועשאני פלסתר, שכל דייתקי [שטר, חוזה] ששניים ושלשה דברים בטלין הימנה - כולה בטילה, והרי שלמה המלך ביקש לעקור יו"ד ממני, כתיב 'ולא ירבה לו נשים' - והרבה לו נשים, 'לא ירבה לו סוסים' - והרבה לו סוסים, 'לא ירבה לו כסף וזהב' - והרבה לו כסף וזהב! אמר לו הקב"ה: צא לך! הרי שלמה ביטל ומאה כיוצא בו, ויו"ד ממך אינה בטילה לעולם!". [ובעצם דברי המדרש יש לתמוה: מדוע דוקא האות יו"ד באה לקטרג על שלמה? עיין ב'עיסורי תורה' במה שביאר].

והנה, בדברי המדרש הנ"ל מבואר שלמה המלך עבר על שלש עבירות: "לא ירבה לו נשים", "לא ירבה לו סוסים", ו"לא ירבה לו כסף וזהב". וזוהי נראה להמתיק בטוב טעם את דברי שלמה המלך: "שיר השירים אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו, כי טובים דודיך מיין". כי הנה אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני שמוות, רנד) 'כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, בידוע שמוחלין לו כל עוונותיו ונעשה בריה חדשה'.

והנה, מכיון שלמה המלך עבר על שלש לאוין, הרי שהוא התחייב ב"ט מלקות שלש פעמים, והיינו קי"ז מלקות. ונראה שכנגד אותן קי"ז מלקות נאמרו ב'שיר השירים' קי"ז פסוקים, כי השירה מועילה למחילת העוונות, כפי שנתבאר. אמנם, בתורה נאמר 'ארבעים יכנו' אלא שחכמים קבעו שיהיו ל"ט מלקות ולא ארבעים.

עתה נבין את דברי שלמה: "שיר השירים אשר לשלמה" - הרי שלשה שירים [שיר - אחד, שירים - שניים נוספים, שמיעוט רבים שניים], כנגד שלשה לאוין אשר לשלמה, ועליהם אמר שלמה במגילה זו קי"ז פסוקים כנגד קי"ז מלקות. אך מדוע התחייב שלמה קי"ז מלקות ולא ק"כ, כדברי התורה? - כי טובים דודיך מיין, וטובים דברי סופרים יותר מינה של תורה (בית פריץ) (ילקוט ש"ש)...

"ונתן לפניהו הארץ והלחיים והקבה" (יח, א).

כאשר נתמנה המלבי"ם לרב בבוקרשט, מצא בה בקעה פרוצה, שהפרוץ מרובה על העומד. בדרשתו הראשונה לפני הקהל, פתח ואמר: רבותי, בזמן שבת המקדש היה קיים, היה הכהן לוקח מ ישראל ג' מתנות כהונה - הזרוע, הלחיים והקבה. וידוע, כי בימינו התלמיד חכם הוא בבחינת כהן, כמו שאמר הכתוב: "ובאת אל הכהנים... אשר יהיה בימים ההם" (דברים יז, ט). ודרשו חז"ל (ר"ה כה): "אין לך אלא כהן שבימיך".

ובכן גם עתה אני דורש מכם שלוש מתנות אלו: 'הזרוע' - היינו שתניחו תפילין בכל יום, להיות לאות על ידכם ולטוטפות בין עיניכם, 'הלחיים' - שלא תגלחו פאות זקנכם, ו'הקבה' - לשמור על הקיבה לאכול מאכלים כשרים ולא להכניס לתוכה חלילה מאכלי טריפה.

"תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך" (יט, א).

נראה להמליץ בביאור הפסוק רמז נאה, ע"פ מעשה שהיה:

במלכות אוסטריה, כשבת הקיסר האדיר פרוץ יוזף על כסא מלכותו, פנה יום אחד הקיסר אל יהודי שעבד בארמונו כשכיר יום, ושאלו: כמה זהובים אתה משתכר בכל יום? השיב לו היהודי: ששה זהובים, אדוני הקיסר. הוסיף הקיסר ושאל: וכיצד אתה מכלכל את צעדיך בסכום זה?

השיב היהודי: הריני מחלק סכום זה לשלשה חלקים: בשני זהובים אני משלם את חובי; שני זהובים נוספים אני מלוה לאחרים; ואת שני הזהובים הנותרים אני גונז באוצרותי.

תמה הקיסר: אם כך, כיצד אתה מפרנס את משפחתך?

השיב לו היהודי בנחת: כוונתי היתה כך, בשני זהובים אני מפרנס את הורי הזקנים, ובכך אני משלם את חובי להם על כך מה שעשו למעני בילדותי; בשני זהובים נוספים אני קונה אוכל לילדיי, ובכך אני מלוה להם, שהרי כשאזקין הם יחזירו לי מה שאני נותן להם היום; ובשני זהובים נוספים אני עושה צדקה וחסד, ובכך אני גונזם באוצר בעולם העליון...

כעין מעשה זה ניתן לדרוש את הכתוב "תכין לך הדרך - ושלשת", כלומר, אם חפץ אתה להכין לך את הדרך לעולם הבא, תשלש את ממונך כפי שנהג היהודי מיודעיו - בשליש תיטיב לאבותיך, בשליש תפרנס את ילדיך, ושליש נוסף תן לעניים ואביונים...

(חדושי שמואל הרמשי"י)

"ולא תקח שחד כפי השחד יעור עיני חכמים" (טז, ט).

מי הם אותם 'חכמים' אשר השוחד עלול לעורר את עיניהם?

ביאר מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל: הנה אם ראובן אומר על שמעון שהוא "עשיר", כדי לאמוד את מדת עושרו של שמעון, עלינו לדעת מהי מידת עשירותו של ראובן ומהם מושגיו בעשירות. יתכן שראובן עני ואביון הוא ולגביו גם מי שהוא קצת בעל ממון, הרי הוא "עשיר". אולם אם ראובן עשיר מופלג, ונשמע מפיו כי שמעון הינו עשיר, אזי אפשר לשער גדול עושרו של שמעון. כך גם לגבי חכמה. אם ראובן יאמר על שמעון שהוא "חכם", צריכים אנו לברר תחילה עד היכן מגיעה חכמתו של ראובן. אולם אם שמעון שהגאון רבי עקיבא איגר כתב על אחד שהוא "חכם" וקל וחומר אם שמעון שהרמב"ם העיד על מישהו שהוא "חכם", אזי אין ספק כי מדובר בחכם גדול. על אחת כמה וכמה, אם שלמה המלך, החכם מכל אדם, היה כותב על מישהו שהוא "חכם", היה ידוע לנו בבירור כי חכמתו מרובה עד למאוד.

ועתה צא וחשוב, מהי מדת חכמתו של מי שהקב"ה בכבודו ובעצמו מעיד עליו שהוא "חכם". אין ספק כי מדובר באדם שאין גבול ושיעור לחכמתו. ואף על פי כן מעידה התורה שהשוחד יעורר עיניו, כי הרי כתוב בפירוש: "כי השוחד יעורר עיני חכמים", ובאיזה חכם דיבר הכתוב, הרי אומר לא במי שהבריות אומרים עליו שהוא חכם, אלא במי שהקב"ה בעצמו מעיד עליו שחכם הוא.

צא ולמד עד כמה גדול כח השוחד, עד שאפילו מי שהקב"ה מעיד עליו כי הוא "חכם", אין הוא יכול לעמוד בפני השוחד - "כי השוחד יעורר עיני חכמים" (טללי אורות).

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (יז, יא).

מפרש רש"י (ומקורו מהספרי קנד): "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן כשאומר לך על ימין ועל שמאל שמאל". לרבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק בעל 'אור שמח', היה ידיד תלמיד חכם, שנוהג היה לבקרו תכופות והיו משיחים ארוכות בדברי תורה. פעם בבואו לדווינסק, הלכו הרב והוא לבית הכנסת, שם היה מתקיים שיעור בין מנחה לערבית לפני בעלי-בתים פשוטים, כאשר מגיד השיעור עצמו אינו ת"ח מובהק. באותה שעה ישב רבי מאיר שמחה במקומו כשהוא מעיין בספר ואילו האורח התיישב להאזין לשיעורו של אותו רב. מיד כשהחל הלה בשיעורו, התחיל הת"ח להתקיפו בקושיות, כיון שהפשט שאמר לא היה כהוגן, ואותו מגיד שיעור, שכאמור לא היה ת"ח מובהק, לא ידע להשיבו וכל משתתפי השיעור חשו שלא בנוח.

משראה רבי מאיר שמחה את אשר נעשה, קם וקרא לעבר ידידו הת"ח: אתה שאינך יודע להבחין בין ימינך לשמאלך מקשה קושיות על הרב. שמחו בעלי-הבתים על דבריו על רבי מאיר שמחה ואמרו לאותו ת"ח: רואה אתה שהצדק עם הרבי שלנו.

ניגש אותו ת"ח לרבי מאיר שמחה, כשהוא תמה ומופתע: והלא הקשיתי קושיה נכונה על דבריו של אותו מגיד שיעור!

השיבו ה"אור שמח": הגמרא במסכת מועד קטן (ה). דורשת על הפסוק (תהילים ג, כג): "ושם דרך אראנו בישע אלוקים": "אל תקרי שם" - לשון שימה "אלא ושם" - לשון שומה, ומבארת: "כל השם אורחותיו בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה", ומביאה הגמ' דוגמא: כגון אותו תלמיד שהיה בכל שעה מקשה ושואל את רבו, מלבד בשעת הרגל שהמון מתאסף ויש חשש שמא רבו לא יידע להשיב ויתבייש.

אם כן, שאל רבי מאיר שמחה את אורחו, כיצד לא הבנת שאין להקשות על אותו מגיד שיעור בפני בעלי-הבתים הפשוטים. הרי הרבי הזה הוא כל היהדות שלהם, ואם יפריך אותו ויביישו ברבים, מה יהיה עליהם ועל יהדותם. לכן היה עליך לשום דרכיך לפני שבאת להקשות עליו ולביישו בפניהם. ואם לא נהגת כך, הרי שאינך יודע להבדיל "בין ימינך לשמאלך", היינו בין ש"ן ימנית - "שם" - לשי"ן שמאלית - "שם"...

"ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" (יז, יז).

מובא במדרש (ויקרא רבה, יט ב) ששלמה המלך "ביקש לעקור את אחת מהספר תורה, עלה קיטרוגו. ומי קטרוגו? יו"ד של 'ירבה' קטרוגו. תני רבי

